

Anete Ašmane

Ideālais klausītājs

GUNTARA PUPAS MONOLOGS

GUNTARS PUPA:

- dzimis 1945. gada 1. aprīlī;
- 1952–1964: mācījies Emīla Dārziņa speciālās mūzikas vidusskolas klavieru nodaļā;
- 1964–1969: studējis Jāzepa Vītola Latvijas Valsts konservatorijas muzikoloģijas nodaļā;
- 1968: Latvijas Radio Mūzikas raidījumu redakcijas redaktors;
- 1968–1970: "Telefilma-Rīga" skaņu režisors;
- 1970–1991: Andreja Upiša Valodas un literatūras institūta Teātra, mūzikas un kinomākslas daļas aspirants, pēc tam vecākais laborants, pēc tam jaunākais zinātniskais līdzstrādnieks;
- 1991–1992: laikraksta "Literatūra un Māksla" komercdirektors;
- 1993: Jūrmalas mākslas galerijas "Fēnikss" vadītājs;
- 1994–1999: Latvijas Televīzijas Mūzikas programmu daļas redaktors;
- 1999–2002: laikraksta "Literatūra un Māksla Latvijā" mūzikas un vizuālās mākslas redaktors;
- 2003–2004: Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolas mūzikas literatūras un muzikoloģijas pamatu skolotājs;
- 2003: Latvijas Mūzikas informācijas centra darbinieks;
- 2006–2010: Latvijas Radio 3 "Klasika" programmu vadītājs, pēc tam ārštata autors;

GRĀMATAS:

- 1979: "Jauno mūzika", līdzautore Ingrīda Zemzare;
- 1984: "J. Sudrabkalns. Par mūziku" (sastādītājs un ievada autors);
- 1993: Raimonds Skrābāns "Izcilie pasaules mūziķi Rīgā" (zinātniskā redakcija un ievads);
- 1993: "Apgāds "Zelta ābele"" (sastādītājs kopā ar Laimoni Osi);
- 1995: "Voldemārs Irbe" (sastādītājs);
- 1996: "Emīls Dārziņš", līdzautors Aldis Linē;
- 2000: "Jauno mūzika pēc divdesmit gadiem", līdzautore Ingrīda Zemzare;

SCENĀRIJI:

- 6 sēriju TV videofilmam "Emīls Dārziņš", līdzautors Aldis Linē, režisors Harijs Petrockis;
- 1995–1999: TV cikla "Eiropas muzikālās pilsētas" raidījumiem u. c.;
- 1999: 5 sēriju videoseriālam "Ogists brīnās", režisore Ilona Brūvere;
- videofilmam "Mūžs mūzikā" (par L. Vigneru, režisors R. Rikards, 2000);

PUBLIKĀCIJAS PRESĒ (KOPŠ 1965. GADA):

- laikrakstos "Literatūra un Māksla", "Literatūra. Māksla. Mēs", "Literatūra un Māksla Latvijā" u. c.;
- žurnālos "Māksla", "Māksla Plus", "Mūzikas Saule" u. c.

Šajā pavasarī pasaule uz nenoteiktu laiku apstājās, taču pandēmijas un vīrusi neaptur cilvēku dzīves. Pirms pāris mēnešiem Guntars PUPA (1945) nosvinēja skaistu jubileju, bet pēc pavisam neilga laika viņš kļuvis par dvīņu meiteņu vectēvu. Ar aizrautību stāsta par dažādiem projektiem, kuros palīdz savai meitai, čellistei Guntai Ābelei, bet nekur tālu nav nolīcis arī domu par memuāru rakstīšanu. Informēts par visu aktuālo, patlaban skatās kino klasiku, tikmekli pieejamos Endrū Loida-Vebera mūzikus (par labāko atzist "Operas spoku"), pārdzīvo par kultūras periodikas grūtajiem pastāvēšanas laikiem un ilgojas pēc viedokļu daudzveidības kritikas laukā. Enerģisks un aizrautīgs, it kā neatbilst pārlietu nopietnam un šķietami vecīšķajam muzikologa apzīmējumam. Bet ar savu dzīvi un aktīvo darbošanos apliecina, ka muzikologs var būt arī prieku tverošs un mākslas procesus elpojošs profesionālis, kurš ne tikai analizē, bet dažbrīd vienkārši bauda.

Mūsu ceļi iepriekš nav krustojušies, bet sarunājam tikties pie Arkādijas parka, lai runātu klātienē, jo iepazīšanās un saruna telefoniski mums abiem nešķiet tikama. Satiekoties Guntars ierosina doties pie viņa, jo mazās Torņakalna ieliņas mājai ir plašs pagalmis ar lielām kastaņām, kas veldzē no saules. Tā nu sēžamies mašīnā un braucam, un es acumirkli nokļūstu erudīta gida ekskursijā un uzzinu, kurā vietā kas atradies un bijis, kur dzīvo viens filozofs, kur cits, kurš kādreiz te mitinājies, kurš sen vairs ne, un man ik pa laikam aizrautīgo stāstītāju nākas piezemēt, pavisam praktiski jautājot, kur tad īsti jābrauc, kur jāgriežas.

Nonākot galā un sākot sarunu, visupirms jautāju, kas, Guntaraprāt, ir muzikologs. Paies vairāk nekā divas aizraujošu stāstu pilnas stundas, līdz mēs nonāksim pie istās atbildes. Bet tai, iespējams, nebūs nekādas saistības ar muzikoloģiju, tā būs par Guntaru pašu.

PAR JAUNĪBU, VEIDOŠANOS UN AUGŠANU

Man laimējās ar mammu. Viņai bija nepabeigta konservatorijas izglītība, bet viņa mājās spēlēja klavieres. Viņa man uz mūžu ir atmiņā iespēlējusī Šopēna Pirmo balādi, arī Mediņa Fadiēzmažora dainu. Mamma kādu laiku strādāja ar pašdarbības dziedātājiem Arodbiedrību kultūras namā, kas bija Mazajā gīldē. Viņa tur bija koncertmeistare vokālajā studijā, tie dziedātāji kādreiz nāca arī pie mums uz mājām, tad es dzirdēju solodziesmu, āriju repertuāru. Vecāmamma mani veda uz teātri un operu. Tā tas mazpamazām gāja.

Bet es jau toreiz, dziļā bērnībā, pats neko daudz izvēlēties nevarēju. Mani ielika normālā, labā skolā netālu no mājām, tagad tā ir 1. ģimnāzija. Es tur nogāju tieši vienu nedēļu, jo atnāca no Dārziņskolas meklēt dalībniekus zēnu korī. Teica, ka dzirde man esot, kaut ko nodziedāt arī varēju, tā ka paņēma mani uz Dārziņiem. Tur parādījās viens pedagogs, mamma labs paziņa Jānis Presņikovs – pianists, kuram uzticēja speciālo klavieru klasi. Mani no zēnu kora klases pārvilināja uz klavierēm, mēģināju kļūt par pianistu. Bet ne katrs to var un ne katru tas interesē. Mani vienmēr interesējušas daudzas un dažādas lietas, nevis sēdēt stundām ilgi pie klavierēm. Nepatika publiski uzstāties. Tehniski es stipri daudz sasniedzu, beidzu vidusskolu ar Rahmaninova Otro klavierkoncertu, Lista etiķiem un ko tik vēl ne, bet tālāk nolēmu iet uz visaptverošāku profesiju.

Jau skolas laikā sadraudzējās ar Viesturu Vitolīnu, profesora Jēkaba Vitolīna dēlu. Ciemojos pie viņiem, un reiz Jēkabdienas svinībās tur pirmo reizi tuvumā ieraudzīju Mildu Brehmani-Štengeļi. Atceros, viņa parādījās kā īsta dāma, pasniedza savu rociņu ar nolakotiem naziņiem, īsts smalkuma iemiesojums. Viestura mammai bija turbāns ap galvu, pie sienām Hildas Vikas gleznas. Bibliotēkā bija grāmatu kalni, māksla uz sienām. Man bija iespēja sajost to veco pirmskara laika inteligences dzīvi. Bija neatsverama pieredze to piedzīvot.

Ļoti daudz deva teātra apmeklējumi. Dzīvoju Tērbatas ielā starp Dzirnau un Blaumaņa ielu. Turpat ap stūri bija vecais Dailes teātris, Smilģis gandrīz katru dienu gāja garām pa manu kvartālu. Žilbinošu iespaidu 12 gadu vecumā uz mani atstāja "Romeo un Džuljeta" ar Viju Artmani un Eduardu Pāvulu. Ak, kungs, es pilnīgi slimis biju un murgoju! Tāds milētāju pāris! Operas, baleti, arī Nacionālais teātris – viss atstāja iespaidu. Velta Līne, Lidija Freimane, Anta Klints, Vera Singajevska, vēlāk Elza Radziņa – visas zvaigznes tolaik bija uz skatuves. Ādolfs Šapiro ar Jaunatnes teātri, Pēteru Pētersona "Spēlē, spēlmani!"

Arī gleznu izstādes, joprojām acu priekšā visi vecmeistari. Leo Svemps, Eduards Kalniņš, Ģederts Eliass, ko bieži varēja satikt veikalā "Mākslas grāmata", kas atradās tur, kur tagad restorāns *Osiris*. Gadiem ilgi tur pirku mākslas albumus, ar ko man bija pilni plaukti.

Es arī daudz lasīju. Vispirms Žīlu Vernu un Dimā, vēlāk kaut ko nopietnāku. Daudz lasīju krievu valodā, jo tad ātrāk varēja iepazīt jauno – latviski tas viss parādījās vēlāk. Bija tāds žurnāls *Иностранная литература* ["Ārzemju literatūra"], kur varēja lasīt slavenos modernos rakstniekus. Protams, viņi bija rediģēti, to varēja just, ka kaut kas ir īsināts un cenzēts, bet tomēr to varēja kaut cik iepazīt – franču sirreālistus, absurda dramaturģiju.

Tajā visā putrā maisoties, bez tā vairs nevarēju dzīvot. Visas izstādes un izrādes, izlasītais kaut kā summējās. Un tā līdz šodienai. Ja man būtu jāsēž pie klavierēm, neko no tā nebū-

Jaunībā

tu redzējis. Es nevarētu sevi ierobežot tikai ar vienu instrumentu vai tikai ar kompozīciju, pat ar diriģēšanu nē. Tad man nepietiktu laika visam tam, kas mani interesēja.

Protams, rakstot par mūziku, tā ir jāpārzina. Klaviermūziku zināju. Tā kā mana māsa ir čelliste [Maija Prēdele], tad arī to zināju. Arī kameramūziku. Māsai bija labs trio ar [ērgelnieci] Larisu Bulavu un [vijolnieku] Jāni Bulavu; pateicoties viņiem, iepazinu tādu repertuāru. Man ļoti patika, kā diriģēja Leonīds Vīgners. Viņam Mazajā gīldē bija koris – toreiz vēl tas nesaucās "Mūza", bet tāpat bija labākais no amatierkoriem. Mammai tur bija jābūt, jāspēlē vai jākārtu kaut kādas lietas, un tā es tur sēdēju un klausījos, apmeklēju koncertus un iepazinu arī kora repertuāru.

Lielajā gīldē Dārziņskolas audzēkņi varēja apmeklēt koncertus par lētu naudu – 30 kapeikām. Mūzikas literatūras skolotāja Brigita Briede dzina mūs uz tiem koncertiem, gājām un klausījāmies, klausījāmies, klausījāmies.

Latvijai tolaik nebija tik spožu atskaņotājmākslinieku, toties uz šejieni uzstāties brauca daudzi viesmākslinieki. Labākos ārzemju mūziķus, kas brauca koncertēt uz Maskavu, bieži sūtīja arī uz Baltiju. Ko tik es tur nedzirdēju tolaik, nosaukt visus nevarētu! Nemaz nerunājot par labākajiem Krievijas mūziķiem – Rihters un Gilelss, Oistrahs un Rostropovičs, Višņevska... Plus vēl Vīgners ar savām interesantajām programmām. Leons Reiters, Teodora Reitera dēls, pārcēlās no Zviedrijas uz Latviju. Tas bija notikums, jo pēkšņi programmās parādījās Mālers, Brukners. Iedomājieties, dziļākajos padomju laikos! Viņš bija mācījies *Mozarteum* un atnāca ar pavisam jaunu skatu, jaunu muzikālu informāciju.

Mūziku saprast palīdzēja arī kompozīcija. Man ļoti patika instrumentācija, ko mācīja Ivanovs, bet Ādolfs Skulte gribēja pārvilināt uz komponistiem. Uz īsu brīdi tas viņam izdevās – pirmo kursu beidzu ar viendabīgu klavieru sonatīni, otrajā gadā uzrakstīju variācijas. Sapratu, ka tas palīdz saprast mūziku no iekšpuses, bet zināju, ka negribu ar to nodarboties. Skulte ticēja, ka man to vajag turpināt un darīt, bet es izlēmu, ka nē. Paldies tomēr pateicu, jo ieguvu arī no tā.

KAS IR MUZIKOLOGS? JAUTĀJUMS

Muzikologs ir viss, no visaugstākā akadēmiskā, zinātniskā līmeņa kā Arnoldam Klotiņam līdz jebkuram mūzikas žurnālistam, kas sniedz informāciju. Pa vidu ir ļoti dažāda un raiba aina. No padomju laikiem ir dalījums vēsturniekos un teorētiķos, bet sākumā jau tie darbi nebija tā sadalīti, tādu muzikologu nemaz nebija – viņu darbu darīja paši mūziķi vai komponisti. Konservatorijā tādas muzikoloģijas nodaļas nebija, teorētiskās disciplīnas pasniedza komponisti. Brīnišķīgas kritikas rakstīja gan Jurjāns, gan Vītols, gan Dārziņš, nemaz nerunājot par Zālīti.

Par tādu īstu muzikoloģiju Latvijā var sākt runāt no Otrā pasaules kara beigām, kad pie mums tika pārcelts Padomju Krievijas modelis, un tad arī sākās darbu dalīšana starp teorētiķiem un vēsturniekiem. Bet tagad jau ir citādi, tāpēc ir jāatšķir tie dažādie žanri, kādos muzikologi var darboties – pētniecība, informēšana, anotācijas, esejas, kritikas, problēmraksti, diskusijas, portreti, intervijas, organizēšana, ievadvārdu teikšana un vēl citi, ārkārtīgi daudzveidīgi žanri, katrs ar savu specifiku.

To jau nemācīja arī manā laikā – ne par kritiku, ne citiem žanriem. Atceros, uzrakstīju pirmo rakstu par Pēteri Plakidi "Literatūrā un Mākslā". Rakstīju tādā publicistikas stilā, literārā, nevis zinātniskā. Mana kādreizējā skolotāja Brigita Briede pēc tam pienāca klāt un teica: "Ko tu tur esi sarakstījis? Tā kā tāds žurnālists esi sācis rakstīt."

Es toreiz nedaudz apstulbu, teicu, ka gribēju tā cilvēciņi par Plakidi uzrakstīt. Viņa to pārmeta, un mani tas pārsteidza, jo man nekad nav patīcis rakstīt muzikoloģiskā žargonā, tādā ļoti šauri profesionālā stilā ar ierobežotu vārdu krājumu, ko saprot tikai kolēģi. Vienmēr esmu gribējis, lai lasītājs mani saprot. To var saukt par kultūras žurnālistiku, man pret to nav pretenziju – lai tas

muzikologa gods paliek pētniekiem. Bet skatīties uz to kā kaut ko zemāku nevajadzētu. Ir ļoti, pilnīgi ārpazīti daudz jāzina, lai tu koncentrējoties varētu uzrakstīt mazu rakstiņu, mazu paladziņu. Tur ļoti daudz kam jābūt iekšā, jāsatiek kopā vienūviet daudzām, daudzām lietām. Ar tādu vikipēdijas zināšanu līmeni nepietiek.

Jā, no vienas puses muzikologam ir garlaicīgs pētniecisks darbs, akadēmiski pienākumi. Man ar to būtu par maz, manam temperamentam prasās kaut ko vairāk – būt klāt, redzēt, dzirdēt, piedzīvot, izlasīt. Es nevarētu sevi tā ierobežot tikai ar pētniecību. Man joprojām svarīgi uzzināt kaut ko jaunu, sekot līdzi notikumiem; Zane Prēdele un mana meita kaut ko pastāsta no savas pieredzes, tas arī daudz dod. Sekoju līdzi mūsu jaunajiem komponistiem – man patīk trakais Platons Buravickis, smalkā Linda Leimane, gaidu katru darbu, ko uzraksta Mārtiņš Viļums. Nav sanācis daudz dzirdēt no Krista Auznieka, tāpēc vēl nevaru pateikt, vai mani uzrunā viņa daiļrade. No ārzemniekiem pēdējā laikā iepazīstu Hansu Abrahamsenu.

PAR IZVAIRĪŠANOS NO RUTĪNAS UN DAŽĀDAJĒM DARBIEM

Tā gadījies, ka līdz pat šodienai man ir mainījušās darbavietas, intereses, neesmu bijis piesiets kaut kur vienā vietā. Horizontu esmu aptvēris pietiekami plašu. Zinu, kur ko meklēt, kurā plauktā, kurā grāmatā. Vai kuram piezvanīt, kas par mani zinās kaut ko labāk. Varu citiem palīdzēt sastādīt izmantoto avotu sarakstu, jo zinu, kur kas ir. (*smejas*)

Man ļoti patika harmonijas uzdevumi, bet iedziļināties, pētīt – tas man likās tāds mūka vientuļnieka darbs. Es jau konservatorijas beidzamajos kursos – no 1968. gada iegāju Radio. Pastrādāju tur, bet Viesturs Vitolīņš bija aizgājis uz “Telefilma – Rīga”, kur bija Ģederts Ramans un Pauls Dambis, arī Roze Stiebra, Ligita Viduleja, un Viesturs mani pierunāja, ka jāiet uz turieni. Tur kādus divus gadus nodzīvojos. Bija iespēja kādu scenāriju uzrakstīt, darboties, interesanta dzīve bija, bohēma.

Ar Līviju Akurateri

Bet tad mani savāca Lilija Dzene, kurai Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta Teātra, mūzikas un kinomākslas nodaļā bija uzņemšana uz asistentūru ar nolūku uzrakstīt disertāciju. Nu, tur bija forša kompānija – Lilija Dzene, Līvija Akurateri, Valentīna Freimane, Oļģerts Grāvītis, Arnolds Klotiņš, Ingrida Zemzare, pavisam jauns Normunds Naumanis atnāca, smalka kompānija. Tad par valsts naudu es skaitījos asistentūrā, bet nekas nebija jādara, uz darbu nebija jāiet, varēju turpināt iet uz teātriem un koncertiem, lasīt grāmatas.

Kad vajadzēja disertācijai būt gatavai, tās, protams, nebija. (*smejas*) Es jau arī tēmu biju izvēlējis tādu... Izdomāju, ka varētu rakstīt par dziesmusvētkiem, Ilma Grauzdiņa vēl nebija neko uzrakstījusi toreiz. Izdomāju, ka sasaistišu dziesmusvētkus ar socioloģiskiem pētījumiem, ka tā ir nevis uzspiesta kultūra masām, bet no masu dzīvē izaugusi vajadzība pēc kultūras – kaut ko tādu es

tur murgoju. Bet ātri vien sapratu, ka tās būs galīgas muļķības, jo nedrīkstēs rakstīt patiesību par Latvijas laika svētkiem, par trimdas svētkiem vispār neko, tur būtu vieni vienīgi meli jāraksta.

Es jau piedzīvoju arī tos melus – izdevniecība “Liesma” izdeva fotoalbumu par dziesmusvētkiem, man palūdza, lai es zem katras fotogrāfijas palieku aprakstiņu. Lai būtu viengabalainība, sameklēju no tautasdziesmām divrindes, četrīndes, ko pieliku klāt katrai bildei un paskaidrojošajam aprakstam. Bet bildi no IX Dziesmusvētkiem vispār nedrīkstēja rādīt, tāpēc viņi bija ielikuši kaut kādu pilnīgi citu bildi, sagrozījuši tekstu, dziedātāju skaitu samazinājuši. Es toreiz piedzīvoju lielu kaunu, man vēl ilgi pārmeta, bet es pie labākās gribas nejutos vainīgs, jo nezināju taču, ka redaktori beigās visu būs pārveidojuši. Skaidrs, ka viņi nevarēja pieļaut, ka IX Dziesmusvētki (1938. gadā) būtu tie lielākie un daudzskaitlīgākie, lielākajiem bija jābūt X Dziesmusvētkiem, kas notika Padomju Latvijā 1948. gadā, citādi Glavļita cenzori nebūtu vispār apstiprinājuši to grāmatu. Bet tā es piedzīvoju to savu kaunu, un labi, ka par dziesmusvētkiem vairs neko nerakstīju, Ilma Grauzdiņa vēlāk visu uzrakstīja.

No vienas puses, man bija tā zinātnieku kompānija, no otras puses – žurnāls “Māksla”. Tajā sadzīvoja teātris, kino, mūzika, arhitektūra, fotomāksla. “Māksla” bija ļoti labs autoru kolektīvs, arī es tur darbojos un labākos rakstus uzrakstīju tieši tur. Žurnāls iznāca no 1959. līdz 1997. gadam. Atgūstot neatkarību, žurnāls nobruka, bet pēc tam Ilze Šarkovska-Liepiņa izveidoja žurnālu “Māksla Plus”, un tas bija ļoti interesants gan dizainiski (veidoja Artis Rutks), gan saturiski. Rakstīja Sandra Ņedzvecka, Ingrida Zemzare, es pats, laiku pa laikam arī Klotiņš. Bet nevienam, redz, nevajadzēja tādu žurnālu, Kultūras ministrija nedeva vairs naudu, un žurnāls izbeidzās.

Turpināju paralēli Radio darboties, tad mani pasauca uz televīziju, un es apguvu, ko nozīmē filmēts materiāls, kādas tur prasības, kā piemeklēt mūziku, kā tehniski sasaistīt ar bildi. Daudz strādāju kopā ar [komponistu] Robertu Liedi, kurš diemžēl agri aizgāja no dzīves, bet mēs paspējām daudz ierakstīt. Viņš strādāja fanātiski, prata ierakstīt simfoniskās mūzikas koncertus tā, kā neviens tolaik. Tam laikam viņš bija lielisks režisors. Mēs izveidojām ciklu “Eiropas muzikālās pilsētas”, apbraukājām pusi Eiropas.

Tagad neko tādu nevarētu tik vienkārši uztaisīt, viss atdurts pret autortiesībām, jo mēs jau tolaik arī čiepām tos materiālus. Televīzijā bija ieraksti, kas vienkārši ņemti no satelīta, un kadra stūri bija citu televīziju logotipi. Tad mēs kaut kā mēģinājām tādu miglīņu tur uzlikt virsū, lai nevar pamanīt. Bet publika bija pateicīga, cilvēki dabūja dzirdēt un redzēt labākos māksliniekus, parādījām Abado, Flemingu, Pavaroti un citas zvaigznes.

Roberts nodibināja Latvijas Mocarta biedrību. Braucām uz visām Eiropas pilsētām kā smalki ļaudis, mūs visur laida iekšā, balstiem cimdiem rādīja Mocarta rokrakstus. Mūs tiešām ņēma par pilnu, jo pārstāvējām Mocarta biedrību. Tagad tas izklausās pilnīgi nieedomājami. (*smejas*)

PAR KRITIKU, VALODU UN DOMU

Centos nebijāt attiecības ar tiem, kas man nelikās paši simpātiskākie mūziķi un komponisti. Vienkārši centos neredzēt viņus, nepievērst uzmanību, nerakstīt par viņiem. To, kas nepatika, varbūt pateicu personīgi, bet nerakstīju. Protams, pret dažām kaitnieciskām parādībām dažreiz iznāca kaut kādi asumi. Toties rakstīju par tiem, kas man likās interesanti. Tā bija paaudze, kas ienāca kopā ar mani. Man šķiet, ka viņi daudzējādā ziņā bija pārāki par iepriekšējo paaudzi. [Imants] Kalniņš, Vasks, Brauns, vēlāk Maskats – par viņiem varu teikt tikai labāko.

Mana dziļākā pārliecība ir, ka nevajag tiekties pēc objektivitātes un nedrīkst vairīties no emocionālas pieejas. Emocija ir primāra mākslā. Subjektivisms ir neizslēdzams. Nevienā gadījumā mēs nevaram izslēgt savu subjektīvo iespaidu. Un tieši tāpēc vajadzētu vairākus viedokļus – lai viņi ir subjektīvi, bet dažādi. Man

Ar Imantu Kalniņu

pietrūkst tieši kritiķu subjektīvā skatījuma uz vienu un to pašu parādību.

Tagad bieži ir tā, ka kaut kas tiek vai nu nokritizēts un nolikts gar zemi, vai pacelts debesīs. Un ir tikai šis viens viedoklis, jo tikai viens kritiķis to pasaka, citu nav. Par to ļoti žēl. Bet tas ir saprotams, jo nav jau arī īstu darbavietu, nav pieprasījuma. Kādreiz pie katra laikraksta un žurnāla bija vismaz viens pastāvīgs štata kritiķis, kas rakstīja par mūzikas jautājumiem.

Tagad nav vairs tādu izdevumu, drukātie izdevumi nīkst ārā. “Kultūras Dienai” ir problēmas pastāvēt, cik tad viņu palikuši – daži žurnālisti. Par Latvijas mūzikas dzīvi tur tikai Inese Lūsiņa raksta, autoru kolektīva nav. Ļoti žēl, jo iestājas zināma vienpusība. Man pietrūkst viedokļu apmaiņas. Ir tikai viens viedoklis, ko uzklausi. Pat pie ideālām attiecībām un uzskatu pareizības tomēr rodas šaubas, vai tas ir vienīgais un pareizais viedoklis, kas tagad visiem jāpieņem. Ir taču tik daudz nianšu un variāciju. Runājam par demokrātisku Latviju, katram esot iespēja izteikties, bet kur tad? Nav izdevumu, kur apmainīties viedokļiem.

Tas ir ļoti grūti. Domāju, ka lielas perspektīvas kritiķa profesijai nav. Ar to varēs nodarboties privāti kāds bagāts uzņēmējs vai viņa sieva, kam brīvs laiks un līdzekļi. (*smejas*)

Ir svarīgi arī iemācīties rakstīt, apgūt valodu. Valoda ir domas izteicējs, bet pamatā ir doma, ko rada muzikāla izglītība, tas, kam tu pats esi izgājis cauri. Jāapgūst arī teorētiskie priekšmeti, lai būtu izkopta dzirde, zināšanas par mūzikas vēsturi. Ja daudz lasi, tu apgūsti valodu, tava izteiksme kļūst bagātāka, tu vari spēcīgāk noformulēt domu. Bez domas nekā nebūs.

Jālasa daudz grāmatu, lai attīstās valoda, jāiet uz koncertiem. Valodas kultūra mums ir katastrofāli samaitājusies, un cilvēki pat labprātīgi un ar tādu kā baudu tam ļaujas. Mani ļoti kaitina visi tie reklāmu teksti – “tudiš-pīp” veikalam “Rimi”, “biš, biš prieka” “Selgas” cepumiem utt. Nu kas tas tāds ir? Nav tāda vārda biš. Novest saziņu līdz “tudiš-pīp” formai ir...

Vai tas ir kaut kāds kods? Tā kā tāda cilšu valoda. Mūzikas saturu ar tādiem kodiem nevar izteikt. Recenzijā, piemēram. Ko saņemu no koncerta? Biš, biš prieka. Varētu būt isākā recenzija. (*smejas*)

Tagad jau katrs var kaut ko ietvīt 140 zīmēs. Bet laikam jau nav arī tā pieprasījuma pēc kaut kā vairāk. Domāju, ka pie vainas arī tas, ka vispārīzglītojošajās skolās mūzika ir tādā dziesmusvētku līmenī – ir koris, deju kolektīvs, un viss. Tas neizbēgami novedīs pie plašas sabiedrības naida pret kultūru.

To mēs skaidri redzam portāla “Delfi” komentāros. Tiklīdz runa par kultūru, par naudu kultūrai, par jaunceltnēm, koncertzālēm, tā uzreiz cilvēki metas virsū, ka izšķiež viņu, nodokļu maksātāju, naudu. Viņi nevēd, ko kultūra prasa no cilvēka, ka tas ir visa mūža darbs, kur nemitīgi jāmacās un jāuztur sevi formā. Tas ir ļoti bēdīgi. 90. gados, kad pakāpeniski likvidēja mūzikas mācīšanu skolās, tika pazaudēta ideja, ka tas ir nopietni un svarīgi, izpratne, ka

arī viss pārējais izdosies labāk, ja cilvēks būs kulturāli attīstīts. Tu uzprojektēsi to māju vai ceļu labāk, ja būsi kulturāli izglītoti. Tas diemžēl pazuda.

PAR LAIKABIEDRIEM

Silvija Stumbre rakstīja ļoti labi. Ligita Viduleja arī bija ļoti radoša personība. Viņai gan rakstīt mazāk patika, vairāk organizēt, filmēt patika, “Telefilmā” viņa izvērsa darbību.

Dažādi tie muzikologi bijuši. Lija Krasinska bija ļoti laba lektore. Nilss Grīnfelds labi pārzināja kameramūziku, viņam patika mūzika līdz ekspresionismam, to viņš pieņēma un saprata. Jānim Torgānam ir ļoti laba valodas izjūta. Arnolds Klotiņš milzīgu darbu izdarījis. Ludvigs Kārklīns vienmēr bijis tāds pasauss, bet viņš latviešu simfonisko mūziku faktoloģiski sakārtoja, apkopoja, visu cieņu viņam par to. Vija Briede par operu gan tā pavirši rakstīja – viņai ir daudz darbu uzrakstīti, bet viņa tā kā slidēja drusku pāri visam, neiedziļinājās problēmjautājumos.

Žēl, ka Mīks Čeže maz raksta, viņš ļoti daudz un dziļi zina par operu. Labi kā žurnāliste rakstīja Ilze Šarkovska-Liepiņa. Inese Lūsiņa, protams, arī, bet viņa tagad ir pārstrādājusies, visu laiku palagi jāraksta. Jegors Jerohomovičs to turpina, bet viņš nedod vērtējumu, viņš vienkārši apraksta, man pietrūkst subjektīvā skatījuma. Armandam Znotiņam atkal savas īpatnības, viņš vienmēr beigās piekabina klāt sarakstu ar to, ko nespēlē. Bet kurš tad tagad Latvijā iestudēs un skatīsies “Kņazu Igoru”? Nevienam tur neies! Tomēr viņa čaklums ir apsveicams.

KAS IR MUZIKOLOGS? ATBILDE

Mūsdienu muzikologam iespēju ir maz. Jau pats nosaukums tāds... Tas nāca no Krievijas, varbūt tam jāaiziet pagātnē, lai nejauktu cilvēkiem galvu. Visiem ir skaidrs, kas ir filologs, bet kas ir muzikologs Latvijā? Svarīgi, ka muzikologiem arī izglītības procesā jau tiek parādīts viss plašais spektrs, kādā viņi varēs strādāt. Svarīgi, lai par žurnālistiku māca žurnālisti, kas var izstāstīt par žanru atšķirībām, nevis vienkārši formāli studenti kaut ko raksta, paši nesaprot ko un kā. Tad, ja tas kļūst par literāru darbu, var lasīt ar baudu, nevis tikai sausi profesionāli.

Par mūziku runājot, vistuvākā man noteikti ir instrumentālā kameramūzika. Visu periodu kameramūzika. Tā ir istā mūzikas valodas krātuve, visizteiksmīgākais izpausmes veids, kurā var ielikt visu, ko komponists iedomājies. Visus smalkumus, būtību. Simfoniskajā mūzikā jāreķinās ar lielu, kuplu skanējumu, arī tas ir brīnišķīgi, bet kameramūzikā atklājas komponista sirdsdomas, patiesā būtība vis-tīrākajā veidā.

No komponistiem nevaru nevienu īpaši nosaukt, man tuvi ir daudzi. Sastingt, aprobežoties, iebalzamēties un tālāk nespert ne soli vai interesēties tikai par vienu mūzikas stilu – nē, tā es nevaru, man vajag dažādību. Mani ļoti saista, kad komponistam parādās kaut kas jauns un nebijis. Nevis tas, kur iet tādu vidusceļu, bet kur pareģo, paredz, met tiltu uz nākamo mūzikas attīstības stilu.

Nedomāju, ka mūzika visu laiku iet tikai uz augšu – ir gan kāpumi, gan kritumi, un tas ir loģiski. Nu, piemēram, Bēthovena vēlinie opusi, kur ieskanas kaut kas no Šūberta, kaut kas ļoti personisks pēkšņi iznāk ārā. Vai Stravinskis – gan agrinie darbi, gan vēlinie. Vai Pendereckis, kad atteicās no atonālisma un kļuva pilnīgi cilvēcisks.

Kaut kas negaidīts, tādi lūzuma punkti. Tie man kā klausītājam ir paši interesantākie brīži komponista daiļradē. Tas rosina domāt, kāpēc tā. Un tad ir vienalga, vai tu par to raksti, vai nē, tu esi ieguvis kā cilvēks. Jo visu nevajag rakstīt, kaut ko vajag atstāt un pietaupt arī sev. Lai visas tās zināšanas, kas iegūtas, palīdzētu līdz pamatam, līdz mielēm izjust mūziku.

Faktiski muzikologs varētu būt ideālais klausītājs. Redz, vismaz atradām atbildi uz pašu pirmo jautājumu! (*smejas*) Un man laikam paveicies, ka zināšanas nekad nav traucējušas kā bērnam brīnīties un sajūsmināties, mani joprojām daudz kas var pārsteigt. Tas laikam liecina, ka joprojām esmu dzīvs cilvēks! ●